

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

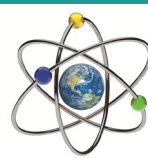

№8(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 256 sahifa,
24-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oliy badiiy-pedagogik ta'limda an'anaviy ustoz-shogird an'anasi va innovatsion klaster yondashuvi integratsiyasining metodologik asoslari	10
Sultonov Xaytboy Eraliyevich	
Ta'lim klasteri sharoitida bo'lajak fizika o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	14
Xudoyberdiyeva Yulduz Xayrullo qizi	
Ta'lim jarayonida raqamli platformalar va dasturiy ta'minotdan foydalanish pedagogik muammo sifatida....	19
Tengelbayeva Dinora Muratovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ekologik ta'lim va tarbiyalashning muammo va yechimlari.....	25
Abduraxmonova Muqaddas Oblokulovna	
Axborotlashgan ta'lim muhitida telematika texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari va ularning talaba shaxsini rivojlanishidagi o'rni.....	30
Botiraliyev Dildorbek Muzaffar o'g'li	
Mehnat migratsiyasi fenomeni va oila dialektikasining pedagogik aspektlari: translokallik sharoitida farzand tarbiyasi va "intelektual transfer" mediatsiyasi.....	34
K. B. Numanov	
Maktab rahbarlarini karyera pog'onalari asosida tayyorlash tizimini takomillashtirishning ilmiy-amaliy asoslari	38
Ismailov Abduvali Abdumalikovich	
CEFR B1 mezonlari asosida 10 va 11-sinf o'quvchilarining og'zaki nutqini rivojlantirishda ijodiy topshiriqlarni loyihalash metodikasi.....	45
Ergasheva Feruza Davlatali qizi	
Talabalarda raqamli toliqish darajasi va unga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	48
Xamdanova Muazzamxon Xabibullo qizi	
Metakognitiv kompetentlikning pedagogik mohiyati va raqamli ta'lim muhitida uni rivojlantirishning nazariy asoslari	52
Mamatmurotova Muhlis Kamol qizi	
Maktabgacha ta'limdan boshlang'ich ta'limga o'tish davrida bolalarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishning uzluksiz metodikasi	59
Otabayeva Muazzam Abdumajidovna	
Ishsiz ayollarda shaxsiylik va emotsional xususiyatlarni o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	63
Jurayeva Shaxnoza Saatmuradovna	
Kasaba uyushmalari xodimlarida tashabbuskorlik va yetakchilik xususiyatlarini o'rganishning nazariy-metodologik asoslari	69
Sharipov Hayotjon Safarovich	
"Muqobil energiya manbalari" fanini mustaqil ta'lim asosida o'qitishning o'quv-metodik ta'minotini ishlab chiqish	75
Abduqahhorova Munajat Abdulxafiz qizi	
"Elektr ta'minoti" fanini o'qitishga mos yangi interfaol metod ishlab chiqish	79
Baratova Madinaxon Paxridinovna	
"Muqobil energiya manbalari" fanini o'qitish metodikasini kompetensiyaviy va raqamli yondashuvlar asosida takomillashtirish	83
Jumayeva Farzona Behzodjon qizi	
Oilada bolalarning emotsional rivojlanishining psixologik determinantlari	87
Nurmatova Muxayyo Abdumalikovna	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini kasbiy-pedagogik tayyorlashda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish modelining samaradorligi.....	92
Xudayqulova Fazilat Bo'riyevna	

Махалля как гуманистическая воспитательная экосистема: социально-педагогические механизмы модернизации в новом Узбекистане	97
Фадлиева Амина Ильхамовна	
Talabalarda ijtimoiy mas'uliyat hissining psixologik mazmuni, tuzilishi va funksional xususiyatlari	102
Jumaniyozov Yunus Shodurdi o'g'li	
Adabiyot ta'limida immersiv texnologiyalardan foydalanishning nazariy-metodologik asoslari	112
Umarov Mirzohid Baxromjon o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik omillari	116
Xasanov Javohir Muxtorovich	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda axborot texnologiyalari va hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	125
Malikova Madina Abduraxmon qizi	
Pedagogical and Methodological Possibilities for Developing Students' Critical Thinking Competence in Teaching English Based on the "Project-Based Learning" Approach	129
Berdiyeva Shakhnoza Kholmakhammatovna	
Chekka hisoblash texnologiyasi yordamida aqlli mehmonxonada real-vaqt kayfiyat aniqlash va IoT qurilmalarini avtomatik boshqarish tizimi: Smart mood	132
Choryorqulov G'iyos Husan o'g'li, Botirova Mashhura Tulqin qizi	
Developing Academic Writing Skills Through Digital Media Tools	137
Tog'ayeva Muattar Bahodir qizi	
Xotin-qizlarda emotsional defitsit va nikohdan tashqari munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlikning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	144
Beknazarova Nigina Zarip qizi	
Sun'iy intellekt: madaniy vositachimi yoki madaniy "darvozabon"mi? chet tili o'qituvchilarini tayyorlash uchun tanqidiy nazariy asos	148
Jakbarova Nasibaxon Po'latjonovna	
Talabalarda impostor fenomeni shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillarning psixologik tadqiqotlarda o'rganilganlik holati	153
Kamilova Gulzoda	
Pedagogik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya	157
Ahmedova Nilufar Farxodovna, Mamatqulova Dildora Farxodovna	
Inklyuziv ta'lim muhitida interfaol metodlar orqali o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish	161
Shukurullayeva Madina	
Jismoniy tarbiya va sport ta'lim muassasalarida hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashning pedagogik va me'yoriy-huquqiy asoslari	168
Ahmedov Akrom Abzalovich	
The Relationship Between Social Media Use for English Language Learning, Student Perceptions, and Learning Outcomes: Evidence from University Students in Uzbekistan	174
Akhad Akhmedov	
Tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning tashkiliy – iqtisodiy mexanizmlari (Namangan viloyati misolida) ..	177
Boyurayeva Mamura Uroyimovna	
Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb muammo sifatida	183
Mirxaliqov Bobur Zikrilloevich	
Sharq va G'arb pedagogika tarixidagi ma'naviy tarbiya va axloqiy qadriyatlar	188
Qodirova Nigora Farhodovna	
Sport gimnastikasining sog'lom turmush tarzini shakllantirishdagi mexanizmlari va kompleks samaralari: tizimli adabiyotlar tahlili	193
Sharapov Atabek Gayrat uli	

“Mustaqil fikrlash”, “kompetensiya”, “kompetentlik”, “fikrlash kompetensiyasi” tushunchalarining pedagogik mazmuni	196
Kadirova Zarina Ilhomovna	
Tibbiy ingliz tili darslarida ko'p komponentli blended learning strategiyalarining qo'llanishi	202
Rashidova Nodira Xabibullayevna	
Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyasini rivojlantirish jahon olimlari nigohida.....	205
Mamazoirova Jangil Xamdamovna	
Magistratura tadqiqot amaliyotining bo'lajak fizika o'qituvchilari kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	209
Parmanov Jamshid Tag'aymurotovich	
Umumta'lim maktablari matematika to'garagida sferaning elementlarini o'rganish metodikasi	214
Jumayev Erkin Ergashevich, Omonov G'olibjon Tolibovich, Shaxnoza Xolmurodova Zoir qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida raqamli va interaktiv texnologiyalar vositasida o'quvchilarning vaqtni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish.....	219
Norova Nargiza Xalmamat qizi	
Oliy o'quv yurtlarida amaliy mashg'ulotlar – bakalavr yo'nalishidagi matematiklarning kasbiy tayyorgarligini ta'minlovchi omil.....	224
Abduraxmonov Abdumo'min	
Bo'lajak muhandislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda CDIO texnologiyasi va sanoat integratsiyasining samaradorligi	228
Baxronov Rustam Rajabovich	
O'smir o'quvchilarda ijodiy faollikni rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik asoslarini o'rganish tarixi.....	231
Botirov Zoir Nuriddin o'g'li	
Husnixatga o'rgatish tamoyillari.....	235
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Muhammadaliyeva Xosiyatxon Xaydaraliyevna	
O'smirlarda suitsidal xavf bilan bog'liq tajovuzkorlik va psixologik determinantlarning kompleks diagnostikasi.....	240
Nahalboyeva Nigora Turdi qizi	
Raqamli muhitda yoshlar ijtimoiylashuvining psixologik xususiyatlari	245
Sangirova Nilufar Sayfidinovna	
O'smirlar davrida psixologik o'zgarishlar: omillar, xususiyatlar va psixologik yondashuvlar	251
Usmonova Munira Sayfiddinovna	

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA O'QUVCHILARNING SIFAT SO'Z TURKUMI BO'YICHA LISONIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH JAHON OLIMLARI NIGOHIDA

Mamazoirova Jangil Xamdamovna

Nizomiy nomidagi TDPU Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(Boshlang'ich ta'lim) magistratura mutaxassisligi I bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinf ona tili darslarida sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirish borasida soha mutaxassislari olib borgan ilmiy izlanishlar, tadqiqotlar tarixiga nazar tashlaydi. Shuning barobarida boshlang'ich sinf o'quvchilarida sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirish uchun qo'llaniladigan metodikalar haqida ham nazariy ma'lumotlar beradi va ushbu metodikalarni tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: kompetensiya, lisoniy kompetensiya, lisoniy tahlil, fonetika, sifat, grammatik tahlil, lingvistik.

Abstract: This article discusses the important history of research conducted by researchers in the field of linguistic competencies regarding the quality of vocabulary in the classroom. At the same time, it provides theoretical information and analyzes the methods used to control language competencies in quality vocabulary among active class students.

Key words: competence, language competence, linguistic analysis, phonetics, quality, grammatical analysis, linguistics.

Аннотация: В этой статье рассматривается важная история исследований, проведенных исследователями в области лингвистических компетенций в отношении качества словарного запаса в классе. В то же время он предоставляет теоретическую информацию и анализирует методы, используемые для контроля языковых компетенций в качественной лексике у учащихся активного класса.

Ключевые слова: компетенция, языковая компетенция, лингвистический анализ, фонетика, качество, грамматический анализ, языкознание.

KIRISH

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev: "Mamlakatimizda istiqlolning dastlabki yillaridan boshlab ta'lim-tarbiya tizimini tubdan isloh qilishga alohida e'tibor qaratilib, farzandlarimizning jahon andozalari darajasida zamonaviy bilim va kasb-hunarlarini egallashi, jismonan va ma'nan yetuk insonlar bo'lib ulg'ayishi, ularning qobiliyat va iste'dodini, intellektual salohiyatini yuzaga chiqarish, yosh avlod qalbida Vatanga sadoqat va fidoyilik tuyg'ularini yuksaltirish borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda"¹ [1], - deya ta'lim sohasini isloh qilish, kasb-hunar ta'limi tizimini yanada rivojlantirish va oliy ta'limning bakalavr yo'nalishiga qabul bo'yicha test sinovlarini takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan yig'ilishda ham alohida ta'kidlab o'tdilar.

Yurtboshimizning so'zlaridan kelib chiqib, aytish mumkinki, mamlakatimiz bo'ylab amalga oshirilayotgan o'zgarishlar va islohotlar, tabiiyki, ta'lim jarayonida o'quvchilarda kompetensiya turlarini shakllantirish talabini kuchaytirmoqda. Bugungi ta'lim jarayonlarida o'quvchilarimizning har tomonlama yetuk bo'lib yetishishi uchun bu borada chuqur izlanib, izlanishlar natijasiga munosib ravishda amaliy harakatlar qilish lozim. Xususan, boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning so'z turkumlari bilan bog'liq bilimlarini yuksaltirish va aynan, sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirish uchun eng avvalo, uning metodologik jihatdan rivojlanish tarixiga nazar tashlash joiz.

Eng avvalo, yosh avlodning kichik vakillarida grammatik, uslubiy xatolarsiz va mazmunli, ohangi go'zal fikrlarni ravon ifoda qila olish hamda yana bir muhim jihati - imloviy xatolarsiz to'g'ri yozish ko'nikmalarining shakllanishida ona tili darslarining o'rni benihoya katta ekanini e'tirof etish kerak. Sanab o'tilgan vazifalarni o'quvchilarda ko'nikmasini hosil qilishda boshlang'ich ta'limda o'tiladigan ona tili darslarining mazmunli va to'g'ri

1 <https://buxdu.uz/ru/novosti/927/oliy-talim-muassasalari-jamoasiga-normativ-huquqiy-hujjatlarni-tasirchan-va-samarali-targib-qilish-yollari/>

tashkil qilinishi, ushbu darslarda o'qituvchilarning mohirlik bilan lisoniy tahlilga urg'uni to'g'ri bera olishining ahamiyati yuqori. Shu boisdan ham bugungi maktab tizimida tashkil qilinadigan ona tili darslarining boshlang'ich sinf ona tili dasturida lisoniy tahlilga o'rin berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlardan foydalanildi. O'zgarishlarni boshqarishning nazariy modellari, maktab liderligi va innovatsion menejmentga oid ilmiy manbalar qiyosiy-tahliliy usulda o'rganildi. Shuningdek, tizimlashtirish, umumlashtirish, modellashirish va pedagogik diagnostika metodlari asosida maktab direktorlarining strategik rejalashtirish, kommunikatsiya, qaror qabul qilish, innovatsiyalarni joriy etish va monitoring ko'nikmalarini rivojlantirish yo'nalishlari belgilandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hozirgi kunda davlatimizdagi mavjud ta'lim tizimi an'anaviy bilimga asoslangan ta'lim modelidan kompetensiyaga asoslangan modelga o'tishga harakat qilmoqda. Bunga asosiy sabablardan biri boshlang'ich sinflar "Ona tili" darsliklarida fan o'qituvchilari uchun yaratilgan metodik qo'llanma yoki majmualarda aynan o'quvchilarda lisoniy tahlil ko'nikmasini hosil qilish yoki lisoniy tahlilga o'rgatish masalalariga doir tushuncha yoxud biror yo'nalish berib o'tilmagan. Ammo rus ta'lim tizimida izlanish olib borgan olimlarning izlanishlarini o'rgansak, bunga qaysidir ma'noda e'tibor qaratilganini ko'rishimiz mumkin. Masalan, professor E. A. Bystrov "Milliy maktabda ta'limga "bilimga asoslangan" yondashuvdan kompetensiyaga asoslangan yondashuvga e'tibor qaratish kerak" [4; 20-39] deydi. Olimning fikricha, ularning barchasi ta'lim paradigmasining o'zgarishiga olib keladi. Bu o'quvchilar turli xil hayotiy vaziyatlarda olingan bilimlarni qo'llash qobiliyatiga ega bo'lishida asosan bilinadi.

Bugungi zamonaviy maktab oldida turgan muhim vazifalardan biri bu - davlat tilini yuksak saviyada biladigan savodxon shaxsni tarbiyalashdek ulkan vazifa turibdi. Aynan boshlang'ich ta'limda savodxonlik poydevori qo'yiladi. Chunki bu davrda nutq faoliyatining barcha turlari (yozish, o'qish, gapirish va tinglash) bo'yicha intensiv mashg'ulotlar olib boriladi. M. V. Dubovanning fikriga qaraganda, "aynan boshlang'ich ta'lim kompetensiyaga asoslangan yondashuvning yangi g'oyalarini boshqa ta'lim darajalariga nisbatan ertaroq va faolroq idrok etishi, amaliyotga tatbiq qilishi kerak" [4; 20-39].

Ta'lim tizimida kompetensiyaga asoslangan yondashuvni amalga oshirish va uning turfa jihatlarini metodistlar, psixologlar, o'qituvchi va tilshunos olimlar o'zlarining har xil izlanish-u tadqiqotlarida o'rganganlarini aytadilar. Xususan, A. G. Asmolov, L. B. Antipina, G. M. Bogomazov, A. A. Verbitskiy, D. S. Ermakov, E. V. Kon'kov, I. A. Zimnyaya, E. V. Golubskaya, G. A. Orlova, N. M. Shanskiy kabilarning asarlarida kompetensiyaga asoslangan yondashuvning mohiyati haqidagi qarashlar va fikrlarni ko'rish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalq ta'limi tizimida ona tilini o'rgatishda lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish ham ahamiyatli sanaladi. N. M. Shanskiy lisoniy kompetensiya til vositalaridan adabiy me'yorlarga muvofiq malakali foydalanish tarafdori bo'ladi. N. M. Shanskiy tilning qanday ishlashi, nima va qanday o'zgarishi haqidagi g'oyalarni shakllantirishga urinadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarda sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirishda til sohasidagi nazariyani bilish juda muhim. Tilning turli darajalari bilan bog'liq, o'zaro ta'sir qiluvchi va uyushgan tizimni ifodalovchi semantik, morfologik, sintaktik kategoriyalarni bilgan pedagog o'quvchilarga til birliklaridan to'g'ri foydalanish, ularning bog'lanish qoidalarini o'rgatishda muammolarga duch kelmaydi.

Lisoniy kompetensiya o'quvchilar tomonidan nutq tajribasini tushunish natijasi bo'lib, u o'z navbatida ona tili fanining asoslari bo'yicha bilimlarni o'z ichiga oladi, lingvistik tushunchalar majmuasini o'zlashtirishni ham o'z qamroviga olishi nojoiz emas. Shuningdek, u ona tili haqidagi fan tarixining elementlarini, uning taniqli vakillarini, tilning jamiyat hayotidagi o'rni to'g'risidagi ma'lumotlarni o'zlashtirishni ham nazarda tutadi. Bu mavzuga doimiy qiziqish, hurmat va muhabbat tuyg'ulari ham ona tili darslari orqali shakllanib boradi.

Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarida sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonini kompetensiyaga asoslangan yondashuvni hisobga olgan holda tashkil qilish lozim va yana shuni yodda tutish kerakki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining til bilimlarini o'zlashtirishi bir-biridan farqli bo'laklar shaklida emas, balki integral tizimni o'z ichiga oladi. Boshlang'ich ta'limning o'zidayoq o'quvchilarda til tizimining darajalari (fonetik, leksik, morfologik, sintaktik), uning ichki aloqalari, amal qilish xususiyatlari haqida ilmiy tushunchalarni shakllantirib borish zarur. Yangi til birligining har tomonlama o'rganilishi, uning til tizimidagi vazifasi, kommunikativ vaziyatda qo'llanishi orqali asoslanishi muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyalarni shakllantirishda sifatning tevarak-atrofdagi voqelikni tasvirlashda lisoniy ekspressivlik vositalaridan biri ekanligi, grammatik shakllarning boyligi bilan ajralib turishini inobatga olish lozim. Har qanday gapni nutqning ushbu qismidagi so'zlarsiz tasavvur qilish dargumon. Sifatlardan foydalanish kichik yoshdagi o'quvchilar uchun qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Bu ba'zi birliklarning katta semantik salohiyati, o'quvchilarning sifatlarning qisqa shakllarini, taqqoslash darajalari shakllarini ustuvor rivojlantira olmasligi bilan bog'liq.

Boshlang'ich sinflarda sifat so'z turkumini o'rgatish jarayonini amaliy tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar aksariyat hollarda sifatlarni faqat predmetning rangi, shakli va hajmini bildiruvchi vosita sifatida tor doirada tushunadilar. Biroq sifatning lisoniy kompetensiyadagi o'zni uning uslubiy va semantik imkoniyatlarini chuqurroq anglashni talab etadi. Tajriba-sinov mashg'ulotlari davomida kichik yoshdagi o'quvchilarning sifatlardan foydalanish darajasi uchta asosiy mezon bo'yicha tahlil qilindi: leksik-semantik tushunish, morfologik shakllantirish va nutqda uslubiy to'g'ri qo'llay olish ko'nikmasi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, 3-4-sinf o'quvchilarining 65 foizi sifatning daraja shakllarini (masalan, orttirma va qiyosiy darajalar) og'zaki nutqda erkin qo'llay olsalar-da, yozma nutqda va lisoniy tahlil jarayonida ularning yasash mexanizmlarini va grammatik ma'nolarini tushuntirib berishda muammolarga duch kelishadi. Shuningdek, o'quvchilarning 40 foizga yaqini matndagi ko'chma ma'noda qo'llangan sifatlarni (masalan, "ochiq ko'ngil", "og'ir botiq", "o'tkir zehn") oddiy belgini bildiruvchi sifatlardan ajratishda qiynalishadi. Bu esa boshlang'ich ta'limda sifatni o'rgatishda faqat qoida yodlatish bilan cheklanib qolmay, balki kontekstual va lisoniy-semantik tahlilga ko'proq urg'u berish zarurligini ko'rsatadi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va o'quvchilarda lisoniy kompetensiyani tizimli shakllantirish uchun tajriba jarayonida quyidagi samarali metodik usullar amaliyotga joriy etildi va ularning ijobiy natijalari kuzatildi:

- 1. Sifat va ot juftliklarini semantik tahlil qilish:** O'quvchilarga bir guruh otlar berilib, ularga eng mos, nutqni boyituvchi va ekspressiv bo'yog'dor sifatlarni tanlash topshirig'i berildi. Bu usul o'quvchilarning so'z boyligini va leksik birikuvchanlik ko'nikmasini oshirdi;
- 2. Sinonimik va antonimik qatorlar ustida ishlash:** Sifatlarning ma'nodosh va zid ma'noli turlarini matn ichida almashtirib qo'llash orqali matn mazmunining va uslubiy bo'yog'ining o'zgarishini kuzatish mashqlari o'tkazildi;
- 3. Badiiy va tasviriy matnlardan sifatlarni ajratib, ularning matn yaratishdagi funksional rolini aniqlash:** O'quvchilar matndan sifatlarni olib tashlab o'qib ko'rdilar va sifatlarning matn go'zalligi hamda aniqligini ta'minlashdagi rolini amalda anglab yetdilar.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ushbu metodik usullarni izchil qo'llash natijasida tajriba sinflarida o'quvchilarning sifat so'z turkumi bo'yicha lisoniy kompetensiyasi nazorat sinflariga nisbatan 22 foizga yuqoriladi. O'quvchilarda sifatlarni nafaqat grammatik birlik, balki o'z fikrini tasviriy, ta'sirchan va mantiqan to'g'ri ifodalashning muhim uslubiy vositasi sifatida anglash ko'nikmasi shakllandi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lisoniy kompetensiyani shakllantirishda ahamiyat berish lozim bo'lgan jihatlar mavjud bo'lib, ayni shular sababli kichik yoshdagi o'quvchilarda lisoniy kompetensiyani shakllantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilsa, maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Sifatlar haqidagi bilimlarni mustahkamlash va kengaytirish;
2. Sifatdosh nomini gap bo'lagi sifatida tahlil qilish amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish;
3. Me'yoriy jihatni hisobga olgan holda nutqda sifatdosh qo'llash malakalarini rivojlantirish.

Yuqoridagilardan tashqari, boshlang'ich sinf ona tili darslari jarayonida muammoli-ijodiy hamda tadqiqot xarakteridagi turli usul va metodlarga murojaat qilish ham foydadan xoli bo'lmaydi. Bunda, albatta, maqsadli va tizimli foydalanish o'rinli kechadi. Sifat nomi to'g'risidagi lingvistik ma'lumotlarni o'zlashtirish matn bilan ishlashda funksional va kommunikativ yo'nalishni hisobga olgan holda samarali amalga oshiriladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa sifatida aytish mumkinki, matn bilan ishlashning aytib o'tilgan usullari sifat haqida o'rganilgan materialni nutqning bir qismi sifatida mustahkamlash, nutqda leksik moslikni buzmasdan sifatlardan foydalanish qobiliyatini rivojlantirish uchun murakkab ishlarni tashkil qilish imkoniyatini yaratadi. Bu esa o'z navbatida lisoniy kompetensiyani samarali shakllantirishga yordam beradi.

Bulardan tashqari, kompetensiya borasida tadqiqot olib borgan olimlarning ishlarini o'rganish ham boshlang'ich sinf o'quvchilarida lisoniy kompetensiyani shakllantirishda samarali metodlar jamlanmasini tuzishda va undan unumli foydalanishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Almatov T. Yadgorov Q, Pochchayeva G. "O'zbek tili o'qitish metodikasi" metodik qo'llanma. Jizzax 2016 y.
2. "Ta'lim sohasini isloh qilish, kasb-hunar ta'limi tizimini yanada rivojlantirish va oliy ta'limning bakalavr yo'nalishiga qabul bo'yicha test sinovlarini takomillashtirish masalalari". Yig'ilish. 9-oktyabr, 2017-y.
3. U.Tursunov, B.O'rinboyev "O'zbek adabiy tili tarixi", Toshkent. "O'qituvchi". 2012.
4. Быстрова Е.А. Цели обучения русскому языку, или какую компетенцию мы формируем на уроках// Обучение русскому языку в школе учеб. Пособие для студентов педагогических вузов Е.А.Быстрова, С.И.Лылова, В.И.Капинос, - М. Дрофа, 2004. - С. 20-39.
5. Дубова М.В. Дидактические принципы компетентностно ориентированного обучения в начальном общем образовании // Начальное образование. - 2012. - №1. - С. 50-51.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.